

Martin C. Putna

Marcipánové lidovky s chorálem a jazzem nejsou sladké

(MF Dnes – 2002)

Profesor Ivan Vyskočil používá ve své divadelnické a pedagogické praxi termínu „protinápad.“ Má-li být vytvořen příběh, text či scéna, je třeba vystavit první nápad konfrontaci s „protinápadem“ – s jiným příběhem, který se prvnímu postaví do cesty a donutí ho, aby osvědčil svou sílu, rozvinul možnosti v sobě skryté.

Žijeme v době, kdy většina velkých nápadů naší tradice dlouhým používáním zestárla a v jistém smyslu se vyčerpala, a nemají-li zahynout, je třeba vystavit je oživujícímu setkání s „protinápady“. Například „staré“ křesťanství získává novou přitažlivost, je-li konfrontováno buď s židovstvím, nebo s buddhismem (zpravidla ne s obojím najednou) a je-li schopno prokázat, že v sobě obsahuje buď tytéž (v případě židovství) nebo analogické (v případě buddhismu) prvky a kvality, jako tyto „nové“ nápady postmoderní Evropy.

Tak je i s českými a moravskými písněmi. Pěstění folklóru v jeho původní podobě je jistě chvályhodné, ale už ztratilo schopnost udržet lidové písně jako opravdu lidové, tedy takové, které si obvyklejší lidé spontánně zpívají nebo které alespoň rádi spontánně poslouchají, případně si na ně zatancují. Falešné iluze o živosti lidové písně jakožto folklóru se smutně vysmál již Milan Kundera v Žertu. Naštěstí přišly „protinápady“: Jaroslav Hutka s jednoduchou folkovou kytarou. Hradišťan s Pavlicovými „apokryfními“ lidovkami, poslzeze s texty Jana Skácela a s nepietním experimentováním s world music. V poslední době doblý úspěchu „protinápad“ nesmírně prostý a účinný – Čechomor a jeho bigbeatové úpravy.

Když sdružení Marcipán nedávno vydalo album Kolik cukru, tolik mandlí, mohlo by se zdát, že jde o „něco jako Čechomor“; zasvěcení navíc věděli, že vedoucí Marcipánu Jiří Hodina s Čechomorem jistou dobu hrál. Marcipán však není ani epigon Čechomoru, ani Trucčechomor.

Marcipán je legitimní a samostatná varianta téhož „protinápadu“, jehož hlavním autorem je sama naše doba.

Marcipánová varianta ožívání lidových písní je ovšem příliš sofistikovaná, než aby se dala popsat jedním přívlastkem. Je bohužel příliš sofistikovaná, než aby se mohla stát podobně masově oblíbenou jako Čechomor. Svěbytnost Marcipánu vyplývá z dvojdomosti Jiřího Hodiny, protože jeho původním hudebním oborem je gregoriánský chorál. Jedním pilířem Marcipánu je tudíž Hodinův sólový hlas, schopný obstát i zcela a capela (Kupte ně, matičko); hlas plný a hutný, hlas, když je třeba, pevný, a když se zlíbí, nesmírně pohyblivý.

Druhým pilířem je nezměrná variabilita stylů, již se dopouští instrumentální složka Marcipánu. Energický rytmus zvoucí k tanci (čardášová Zhůru, chaso, zhůru). Kytara Ondřeje Škocha někdy jazzová (Na kyjovském poli) a jindy jakoby renesančně klasická (U našeho jezera). Stylizace irské nebo židovské („klecmerský“ klarinet Štěpána Škocha v písni Ach, kdybys ty věděla) nebo klidně i do „opravdové“ moravské lidovky, kdy klavír imituje cimbál a v mezihře se ozve v jemné, ale zřetelné ironii notorický nápěv Vínečko bílé (Už sa ty talěrky sbírajú). České a moravské lidovky, vybrané, jak jinak, z nevyčerpatelné Sušilovy sbírky, jsou zkrátka ponořeny do tavicího kotle world music.

V tomto ohledu Marcipán patří do širokého proudu současné hudby všude po světě, která se nebojí kombinace jakkoli nesořadných prvků, chce-li dosáhnout účinku. Riziko tohoto postupu je jasné: přílišná snadnost. Té se však Marcipán brání – především tím, že se vyhýbá prvoplánové líbivosti. Jen aby něco nezaznělo příliš sladce! Rychle tomu zabrání nějakým „protinápadem“! A tak se příklad příjemná melodie Aj, synečku, synečku uzavře na konci každé strofy deziluzivním vybočením z tóniny.

Marcipán o nenáročném posluchače nestojí a nároční se odehnat nedají.